

V Bruseli 31. januára 2020  
(OR. en)

5512/20

EDUC 15

**POZNÁMKA**

---

|          |                                                                                                                                                                                                                                |
|----------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Od:      | Generálny sekretariát Rady                                                                                                                                                                                                     |
| Komu:    | Výbor stálych predstaviteľov/Rada                                                                                                                                                                                              |
| Predmet: | Príprava diskusie o smerovaní na zasadnutí Rady EYCS (vzdelávanie)<br>20. februára 2020 v súvislosti s dokumentom „Cirkulácia mozgov – hnacia<br>sila európskeho vzdelávacieho priestoru“<br>– diskusný dokument predsedníctva |

---

Predsedníctvo po konzultácii s výborom pre vzdelávanie vypracovalo diskusný dokument uvedený v prílohe, ktorý sa predkladá ako základ pre diskusiu o smerovaní na zasadnutí Rady pre vzdelávanie, mládež, kultúru a šport 20. februára 2020.

**Cirkulácia mozgov – hnacia sila európskeho vzdelávacieho priestoru**

**– diskusný dokument predsedníctva**

Vzdelávacia mobilita a mobilita pracovnej sily, ako aj cezhraničný pohyb občanov prinášajú mnoho výhod, napríklad rozvoj všeobecných, prierezových, medzikultúrnych a jazykových zručností, vyššiu zamestnateľnosť, lepšie pochopenie vlastnej identity, osobný rast a zrelosť a rozvoj európskej identity a hodnôt. „Vzdelávacia mobilita je spojená s budúcou pracovnou mobilitou, vyššími príjmami a nižšou nezamestnanosťou. Takisto súvisí s lepším vzájomným porozumením, otvorenosťou a občianskymi zručnosťami“<sup>1</sup>. Okrem toho je voľný obeh a šírenie vedomostí a myšlienok v rámci EÚ prínosom pre rozvoj hospodárstva a spoločnosti, ako aj pre posilnenie európskej integrácie a zachovanie európskeho ducha.

Vyvážená cirkulácia mozgov sa chápe ako „možnosť rozvojových krajín čerpať zo svojich zručností, know-how a iných foriem skúseností, ktoré získali cirkulujúce osoby a členovia ich diaspóry“<sup>2</sup>. Je predpokladom vyváženého rozvoja a súdržnosti rôznych regiónov a krajín EÚ, a teda aj samotnej Únie.

Nerovnováha toku mozgov, jednosmerná migrácia ľudí s úrovňou zručností od nízkej až po vysokú v celej Európe môže na druhej strane spôsobiť veľké straty ľudského kapitálu vo forme plytvania mozgami alebo úniku mozgov<sup>3</sup>. Tieto javy sú možným dôsledkom viacerých faktorov, najmä sociálnych a hospodárskych rozdielov v rámci EÚ, a príčinou vyľudňovania niektorých regiónov alebo krajín a nerovnomerného rozloženia úrovni zručností v Európe. Z dlhodobého hľadiska môžu takéto rozdiely ohroziť súdržnosť a predstavovať riziko pre dlhodobú udržateľnosť európskeho projektu<sup>4</sup>.

---

<sup>1</sup> Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2019. Európska komisia (2019).

<sup>2</sup> Glosár Európskej migračnej siete. Zdroj: [https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european\\_migration\\_network/glossary\\_search/brain-circulation\\_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/brain-circulation_en)

<sup>3</sup> *Mrhanie mozgami* je neuznávanie zručností a kvalifikácií, ktoré získali migranti mimo EÚ, čo im bráni, aby v plnej miere využívali svoj potenciál. *Únik mozgov* je strata, ktorú krajina utrpela v dôsledku emigrácie vysokokvalifikovaných osôb. Glosár Európskej migračnej siete. Zdroj: [https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european\\_migration\\_network/glossary\\_search/brain-circulation\\_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/brain-circulation_en)

<sup>4</sup> Únik mozgov v EÚ: zvládanie tejto výzvy na všetkých úrovniach, Emil Boc, Európsky výbor regiónov, návrh stanoviska na 138. plenárne zasadnutie (2020)

Rastúce súperenie o vysokokvalifikované osoby je spojené so značnou mierou migrácie z určitých krajín alebo regiónov do iných. Medzi faktory, ktoré priťahujú zahraničné talenty vrátane študentov, absolventov, výskumných pracovníkov a mladých odborníkov, patria hospodárske podmienky, potenciál trhu práce a vnímanie kvality vzdelávacích inštitúcií. „Mobilita prichádzajúcich študentov<sup>5</sup> je jedným z najvýznamnejších faktorov, ktoré podnecujú migráciu talentov na celom svete. Má značné potenciálne výhody pre cieľové krajiny, pokiaľ ide o objem dostupného ľudského kapitálu.“<sup>6</sup> Niektoré systémy a niektoré krajiny sú atraktívnejšie ako iné, a to z rôznych dôvodov, ktoré súvisia s celkovými hospodárskymi, sociálnymi a životnými podmienkami, ako aj podmienkami na trhu práce<sup>7</sup>. Z celkového rozloženia mobility pracovnej sily v EÚ vyplýva, že 98 % mobilných pracovníkov<sup>8</sup> žije v krajinách EÚ-15 a EZVO, a len 2 % v krajinách EÚ-13<sup>9</sup>. Z novších údajov vyplýva, že 74 % všetkých mobilných pracovníkov v EÚ-28 sa žije v Nemecku, Spojenom kráľovstve, Taliansku, Francúzsku a Španielsku. Okrem toho štatistiky ukazujú, že osoby, ktoré sa nedávno presťahovali, dosiahli vyšší stupeň vzdelania ako štátni príslušníci ich hostiteľskej krajiny<sup>10</sup>.

---

<sup>5</sup> Tento jav je oveľa výraznejší v prípade mobility na účely získania diplomu než v prípade mobility na účely získavania kreditov, ako napríklad v rámci programu Erasmus+.

<sup>6</sup> Vzhľadom na nedostatok alebo neúplnosť údajov o mobilite prichádzajúcich študentov na účely získania diplomu v prípade niektorých cieľových členských štátov je výpočet tejto referenčnej hodnoty naďalej podceňovaný. Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2019. Európska komisia (2019).

<sup>7</sup> Podľa OECD sa v rámci *ukazovateľov atraktívnosti pre talenty* meria sedem aspektov: kvalita príležitostí; príjmy a dane; perspektívy do budúcnosti; rodinné prostredie; prostredie pre rozvoj zručností; inkluzívnosť; a kvalita života. Tento ukazovateľ vyjadruje schopnosť krajiny prilákať a udržať si tri špecifické kategórie talentovaných migrantov: vysokokvalifikovaných pracovníkov (s ukončeným magisterským a doktorandským štúdiom), univerzitných študentov a zahraničných podnikateľov. OECD. Diskusie o migračnej politike (2019).

<sup>8</sup> Vo výročných správach Európskej komisie o mobilite pracovnej sily v rámci EÚ sa *mobilitní pracovníci* vymedzujú ako aktívni občania EÚ-28, ktorí majú pobyt v inom členskom štáte alebo štáte EZVO než je krajina, ktorej sú občanmi.

<sup>9</sup> Výročná správa o mobilite pracovnej sily v rámci EÚ za rok 2016. Európska komisia (2017).

<sup>10</sup> Výročná správa o mobilite pracovnej sily v rámci EÚ za rok 2017. Európska komisia (2018).

Okrem toho podľa nedávnej štúdie o pohybe kvalifikovanej pracovnej sily<sup>11</sup> takáto nerovnováha v toku mozgov ukazuje, že investície do vzdelávania a odbornej prípravy zo strany vysielajúcich krajín podporujú trh práce a hospodársky rozvoj v cieľových krajinách, pričom sa zároveň môže znížiť ľudský kapitál vo vysielajúcich krajinách, keď má zostávajúce obyvateľstvo nižšie zručnosti ako tí obyvatelia, ktorí odchádzajú<sup>12</sup>. Medzi dôsledky pre vysielajúce krajiny patria strata návratnosti verejných investícií do vzdelávania, nedostatok pracovných síl a únik mozgov<sup>13</sup>.

Spätná migrácia (návrat do krajiny pôvodu) však môže vysielajúcim krajinám priniesť pozitíva, ktoré súvisia s remitenciami<sup>14</sup>, vytváraním sietí uľahčujúcimi obchod, kapitálovými tokmi a šírením vedomostí, prenosom zručností a know-how<sup>15</sup>, investíciami a odbornými znalosťami migrantov vracajúcimi sa späť do vysielajúcej krajiny<sup>16</sup> a novošískanými znalosťami migrantov, ktorí sa vracajú, čo im umožňuje podporovať podnikanie a inovácie<sup>17</sup>. Je preto nevyhnutné, aby získanie nových zručností (získaných v zahraničí) bolo po návrate migrantov späť do svojej krajiny pre vysielajúce krajiny prínosom. Uznávanie kvalifikácií a potvrdzovanie zručností môžu tento proces podporiť.

V záujme podpory pozitívnych účinkov cirkulácie mozgov sú tvorcovia politík zodpovední za vytvorenie opatrení a politík na podporu vyvážených migračných tokov, ktoré prispievajú k rozvoju hospodárstva a spoločnosti vo všeobecnosti, zlepšujú sociálny rozmer vzdelávania a presadzujú európsku integráciu a súdržnosť. Tento vývoj politík sa musí opierať o spoľahlivú informačnú základňu, a to vytvorením komplexných systémov sledovania kariéry absolventov terciárneho vzdelávania a absolventov odborného vzdelávania a prípravy na vnútroštátnej úrovni a zlepšením dostupnosti porovnateľných údajov EÚ s cieľom umožniť dôkladnejšiu porovnávaciu analýzu výsledkov absolventov. Okrem toho je nevyhnutné, aby úspešné politiky vyústili do širšej diskusie a pochopenia nákladov a prínosov voľného pohybu<sup>18</sup>.

---

<sup>11</sup> Štúdia vypracovaná v kontexte nového programu v oblasti zručností pre Európu. Európska komisia. Zdroj: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223>

<sup>12</sup> Štúdia o pohybe kvalifikovanej pracovnej sily. Európska komisia. ICF (2018).

<sup>13</sup> Hasselbalch, Jacob. Európska politika v oblasti úniku mozgov: naliehavá alebo pomaly postupujúca kríza? Centrum pre štúdium globalizácie a regionalizácie (2017)

<sup>14</sup> Albert Bollard, David McKenzie, Melanie Morten, Hillel Rapoport. Remitencie a únik mozgov po novom: mikrodáta ukazujú, že vzdelanejší migranti sú väčším prínosom (2009).

<sup>15</sup> Oznámenie Európskej komisie o súvislostiach medzi migráciou a rozvojom (2005)

<sup>16</sup> Gibson, McKenzie: Osem otázok týkajúcich sa úniku mozgov. Svetová banka (2011).

<sup>17</sup> Štúdia o pohybe kvalifikovanej pracovnej sily, Európska komisia. ICF (2018).

<sup>18</sup> Štúdia o pohybe kvalifikovanej pracovnej sily. Európska komisia. ICF (2018).

V tomto zmysle môžu väčšie strategické investície do vzdelávania, výskumu a inovácií, ako aj vytvorenie vhodných nástrojov a prostriedkov pridelených v rámci európskych a vnútroštátnych fondov a programov zvýšiť kvalitu a atraktivnosť vzdelávania, vytvoriť priaznivé podmienky pre výskum a následne prilákať a udržať viac talentov. Kľúčovými nástrojmi zameranými na zníženie regionálnych rozdielov, pokiaľ ide o príjmy, bohatstvo a príležitosti, sú najmä štrukturálne fondy a Kohézny fond. Okrem toho „dva z kľúčových cieľov stratégie Európa 2020 – zvýšenie percentuálneho podielu zamestnaných ľudí a zlepšenie sociálneho začlenenia – sú priamo relevantné pre vytváranie priaznivých podmienok, ktoré obmedzia únik mozgov“<sup>19</sup>.

Je dôležité, aby sa pri rozvoji a podpore európskeho vzdelávacieho priestoru zohľadnili otázky vyvažovania nadnárodnej mobility a toku mozgov v rámci EÚ prostredníctvom vytvorenia opatrení, ktoré prispievajú k rovnomernejšiemu rozvoju vzdelávacích a výskumných systémov, hospodárstiev a spoločností, ako aj opatrení, ktoré zabránia plytvaniu mozgami. Cieľom programu Erasmus+ a jeho nástupcu je stimulácia cirkulácie mozgov a vyvážená mobilita<sup>20</sup>. Okrem toho jeho hlavná iniciatíva „Európske univerzity“ s jej širokou geografickou vyváženosťou prispieje k vyvážitejšej mobilite (či už fyzickej, zmiešanej alebo virtuálnej) a môže poslúžiť ako vzor pre štrukturálnu, systémovú a udržateľnú transformáciu inštitúcií vysokoškolského vzdelávania na univerzity budúcnosti.

---

<sup>19</sup> Únik mozgov v EÚ: zvládanie tejto výzvy na všetkých úrovniach, Emil Boc, Európsky výbor regiónov, návrh stanoviska na 138. plenárne zasadnutie, 11. – 12. februára 2020)

<sup>20</sup> Výročná správa o programe Erasmus+ za rok 2017 poskytuje analýzu trendov mobility v rámci programu Erasmus+ na európskej úrovni, čo ukazuje, že mobilita študentov a zamestnancov v Európe je pomerne vyvážená, aj keď v niektorých krajinách sú určité odlišnosti.

Uznávajúc, že vzdelávanie a kultúra „majú kľúčový význam pri budovaní inkluzívnej a súdržnej spoločnosti a pri zachovaní našej konkurencieschopnosti“<sup>21</sup> a vzhľadom na nedávno prijaté kroky na vytvorenie európskeho vzdelávacieho priestoru<sup>22</sup> sa ministri vyzývajú, aby uvažovali o téme cirkulácie mozgov ako o hnacej sile európskeho vzdelávacieho priestoru, a to najmä v súvislosti s nasledujúcimi otázkami.

1. Aký súbor politík je potrebný na zabezpečenie vyváženej cirkulácie mozgov v európskom vzdelávacom priestore a ako sa môžu príslušní aktéri na miestnej, regionálnej a vnútroštátnej úrovni mobilizovať na dosiahnutie tohto cieľa?
2. Čo možno urobiť na vnútroštátnej a európskej úrovni s cieľom ďalej podporiť silný potenciál iniciatívy „Európske univerzity“ prispieť k vyváženej cirkulácii mozgov v európskom vzdelávacom priestore?
3. Ako sa môžu európske fondy, programy a nástroje financovania využiť na vypracovanie a vykonávanie politík, ktoré by následne zlepšili vyváženú cirkuláciu mozgov? Máte nejaké príklady vnútroštátnych opatrení, ktoré vykonávate?

---

<sup>21</sup> Závery Európskej rady zo 14. decembra 2017. EUCO 19/1/18 REV 1.

<sup>22</sup> Oznámenie o posilňovaní európskej identity vzdelávaním a kultúrou. COM(2017) 673 final. Oznámenie o budovaní silnejšej Európy: význam politík v oblasti mládeže, vzdelávania a kultúry. COM(2018) 268 final. Závery Rady o formovaní vízie európskeho vzdelávacieho priestoru. Ú. v. EÚ C 195, 7.6.2018. Odporúčanie týkajúce sa podpory automatického vzájomného uznávania kvalifikácií získaných v rámci vysokoškolského vzdelávania, vyššieho sekundárneho vzdelávania a odbornej prípravy a výsledkov študijných pobytov v zahraničí. Ú. v. EÚ C 444/1, 10.12.2018. Odporúčanie o komplexnom prístupe k výučbe a učeniu sa jazykov. Ú. v. EÚ C 189/15, 5.6.2019. Uznesenie o ďalšom rozvoji európskeho vzdelávacieho priestoru v záujme podpory systémov vzdelávania a odbornej prípravy orientovaných na budúcnosť. Ú. v. EÚ C 389/1, 18.11.2019.